

Mikó Árpád

Jankovich Miklós (1772–1846) és gyűjteményei

Variációk egy nagy témára

2002-ben, amikor a magyar közgyűjtemények alapításuk kétszázadik évfordulóját ünnepelték, a Magyar Nemzeti Galéria jubileumi kiállítása Jankovich Miklós (1772–1846) gyűjteményeinek áttekintését vállalta – az egyik örökös jogán.¹ Abban már akkor is megvolt a konszenzus, hogy őt tekinthetjük Széchényi Ferenc után a Nemzeti Könyvtár és a Múzeum második alapítójának, de mutatkozott némi idegenkedés életművével kapcsolatban. Ennek a hagyománynak súlyos szakirodalmi előzménye van.

Jankovich Miklós képző- és iparművészeti gyűjteményeivel elég későn kezdett foglalkozni a tudományos kutatás, miként magával a hazai gyűjtéstörténettel is. A fiatal Entz Géza (1913–1993) Hekler Antalhoz írott disszertációja – *A magyar műgyűjtés történetének vázolata 1850-ig* – az utóbbit dolgozta fel 1937-ben² (hasonló, átfogó igényű áttekintésünk azóta sincs), és úgy

gondolom, hogy a fontos témát Hekler forszírozta. Ugyancsak Entz Géza volt az első, aki Jankovich gyűjtői pályáját 1939-ben elemezte.³ Úttörőként, kényszerűen szűkös forrásbázison. Az eredeti, kézzel írott átadási leltárkönyvekből,⁴ Peregriny János képtárjegyzékeiből,⁵ Fejér György 1817-ben megjelent cikkéből,⁶ valamint azokból a műtárgyakból kiindulva, amelyek a Magyar Nemzeti Múzeumban és a Szépművészetiben számára hozzáférhetőek voltak. Nem csoda, hogy a kép egyoldalúra sikeredett, és a *magyar tárgyakat* gyűjtő Jankovich portréjának körvonalait erősítette meg. Ez a harmincas évek végén született kép évtizedeken át érvényben maradt; a gyűjtőt és gyűjteményét sikerült a művészettörténet-írás előtt megoldott problémává, vagyis szinte teljesen érdektelenné tenni. Sokat javított ezen a helyzeten a Belitska-Scholtz Hedvig szerkesztette tanulmánykötet 1985-ben.⁷ Bár akkortájt számunkra,

1 Jankovich Miklós (1772–1846) gyűjteményei. Szerk. Mikó Árpád. Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 2002.

2 ENTZ Géza: *A magyar műgyűjtés történetének vázolata 1850-ig*. Budapest, [szerző kiadása], 1937. Reprintje, Bobó Sándor utószavával: Miskolc, 1996. (A Miskolci Egyetem Művelődéstörténeti és Muzeológiai Tanszékének kiadványa). A reprintre Feld István volt szíves felhívni a figyelmem.

3 ENTZ Géza: Jankovich Miklós, a műgyűjtő. *Archaeologiai Értesítő*, Ú. F. 52. 1939. 165–186.

4 Ezeket korábban (még 2001-ben is) a Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Osztályán őrizték (én is ott tanulmányozhattam a sorozatot, az osztályvezető, Gerelyes Ibolya szíves engedélyével és segítségével). Jelenleg a Központi Adattárban vannak: *Collectio annulorum Graecorum et Romanorum ab Hungaris usuatorum, aut in regno Hungariae repertorum*; – porro *annulorum sigillarium Hungaricorum*; – *denique annulorum luxus sexus utriusque Hungaricorum*; *Apparatus varii profani et sacri usus*, e *Collectione Spectabilis Domini Nicolai Jankovich Museo Nationali Hungarico resignati*; *Collectio armorum diversi generis Spectabilis Domini Nicolai Jankovich, Museo Nationali Hungarico resignatorum*; *Collectio imaginum, anaglyphorum, et monumentorum e lapide, ebore, ligno etc. elaboratorum, e collectione Spectabilis Domini Nicolai Jankovich Museo Nationali Hungarico resignatorum*; *Ornatus pretiosi aurei et*

argenti, Graeci, Romani et Medii Aevi, e collectione Spectabilis Domini Nicolai Jankovich Museo Nationali Hungarico resignati; *Consignatio scyphorum phialarum, poculorum, scutellarum, cyathorum, calicum et cantharorum e collectione Spectabilis Nicolai a Jankovich Museo Nationali Hungarico resignato*; *Elenchus pignorum Nicolao-Jankovichianorum, e domo fiduciaria Pesthinensi relictorum, et ad proprietatem Musei Nationalis Hungarici a Spectabili Domino vendente resignatorum*. Az ezekben szereplő sorszámok ma is érvényes leltári számok (a fegyvergyűjtemény kivételével, amit átletároltak), a gyűjteményben élő leltárkönyvként kezelték őket. Lásd még: Kiss Erika: Rómer Flóris és az ötvösség kutatása. In: *Archaeologia és műtörténet. Tanulmányok Rómer Flóris munkásságáról születésének 200. évfordulóján*. Szerk. KERNY Terézia–MIKÓ ÁRPÁD. Budapest, MTA BTK, 2015. 152–155.

5 PEREGRINY János: *A Magyar Nemzeti Múzeum képtárának festményei és grafikai állaga*, I–II. Budapest, Athenaeum, 1909.

6 FEJÉR György: T. Vadassi Jankowics Miklós' Gyűjteményeiről, és a Régiségei között találkozó két ismételten Emlékekről, eddig meg nem magyarázott írásokról. *Tudományos Gyűjtemény*, 1. 1817. IX. 3–46.

7 Jankovich Miklós, a gyűjtő és mecénás (1772–1846). *Tanulmányok*. Szerk. BELITSKA-SCHOLTZ Hedvig. (Művészettörténeti Füzetek, 17.) Budapest, Akadémiai Kiadó, 1985.

1. *A madarak és halak teremtése*, elefántcsont faragvány, 1084 körül
Budapest, Iparművészeti Múzeum
(reprodukción: Jankovich Miklós 2002. 106.)

fiatalabb muzeológusok számára – Mojzer Miklós és munkatársai barátai környezetében⁸ – jó ideje gyanús volt, hogy a közgyűjtemények osztódása, racionalizálása sok mindent félresodorhatott Jankovich gyűjteményéből, és a régi művészetet is más összefüggésekbe láttuk illeszkedni, mint a harmincas évek végén látni lehetett – mégis nagy meglepetés volt szembesülni 2001–2002-ben a gyűjtemény egykori sokféleségével és páratlan gazdagságával.

- 8 Mojzer Miklóson kívül elsősorban Mravik Lászlóra szeretnék utalni, aki nagyon sokat foglalkozott a magyarországi műgyűjtés történetével. Jankovich Miklós gyűjteménye iránt különösen erősen érdeklődött, és a Magyar Nemzeti Galéria Jankovich-kiállításának is egyik kezdeményezője volt. Lásd MRÁVIK László: Jankovich Miklós és a magyarországi műgyűjtés a 19. század első felében. In: *Jankovich Miklós 2002. (I. j.)* 341–399.
- 9 Lásd HORVÁTH Hilda: Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményének története. In: *Az idő sodrában. Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményeinek története.* Szerk. PATAKI Judit. Budapest, Iparművészeti Múzeum, 2006. 24–25, 71–74. A kötet katalógusrésze is tudta hasznosítani a 2002-ben felismert és közzétett eredményeket.
- 10 Jankovich Miklós 2002. (I. j.) 106–107. (53. sz.) (MAROSI Ernő)
- 11 BALOGH, Jolán: *Katalog der ausländischen Bildwerke des Museums der Bildenden Künste in Budapest. IV–XVIII. Jahrhundert.* I–II. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975. I., 32–34. (No. 6.) II., Abb. 7.
- 12 Jankovich Miklós 2002. (I. j.) 104–105. (51. sz.) (MAROSI Ernő)
- 13 Uo. 123–125. (69. sz.) (PANDUR Ildikó)

Lássunk erre példákat. Az Iparművészeti Múzeum kétszer is vett át nagyobb mennyiségben műtárgyakat a Nemzeti Múzeumtól, egyszer a 19. század vége felé (1877-ben), másodszer pedig az 1930-as évek második felében.⁹ Az Iparművészeti gyűjteményeiből került elő a legtöbb kapitális darab, amelyeknek eredeti provenienciája teljesen feledésbe merült. (Az áteltározáskor forrásként csak a Nemzeti Múzeum szerepelt.) Az eredeti kéziratost leltárkönyveket olvasva bukkantak elő a Jankovich-gyűjtemény elefántcsont faragványai, köztük olyan fő művek, mint a salernói antependium egyik táblája, *A madarak és halak teremtése*¹⁰ (1. kép) (ennek még Balogh Jolán sem tudta kideríteni eredeti provenienciáját¹¹), vagy egy késő Karoling-kori *Kálvária*-tábla.¹² Az ötvösgyűjtemény állandóan szereplő híres fő művei, mint például a Ludvig Krug kagylólap domborművekkel ékesített késő gótikus, fedeles dízszerlege,¹³ egy szépséges, 17. századi tengericsiga-serleg¹⁴ és egy tengeri csikópár, a lipcsei Elias Geyer munkája a 16. század legvégéről,¹⁵ 17–18. századi, elefántcsont köpenyes kupák,¹⁶ egy elefántcsont serleg (ezt csak utóbb, 2010-ben azonosítottuk),¹⁷ állatalakos díszedények¹⁸ és így tovább. Meglepetésképp jöttek elő a kerámia- és üvegtárgyak (ilyenekről korábban nem tudtunk), így egy siegburgi ónfedeles kőcserép edény,¹⁹ vagy egy elegáns, 17. századi cseh üvegcorsó.²⁰ Kiváló darabok, amelyek nem Magyarországon készültek. Volt egy habán korsója is.²¹ Néhány ilyes darab már korábban ismertté vált az Iparművészetiből, így a 16. század utolsó negyedében, Nürnbergben készült harangvirág serleg²² vagy a fedeles, talpas szerpentinkő serleg,²³ amelyek Jankovichhoz (utóbb hamisnak bizonyult) magyar provenienciával kerültek. A strucctojás serleget Marczibányi Istvántól szerezte;²⁴

14 Uo. 157. (114. sz.) (PANDUR Ildikó)

15 Uo. 135–136. (80. sz.) (PANDUR Ildikó)

16 Uo. 144–145. (93. sz.) (BÉKÉSI Éva), 159–160. (117. sz.) (BÉKÉSI Éva)

17 MIKÓ ÁRPÁD: Elefántcsontserleg Jankovich Miklós gyűjteményéből az Iparművészeti Múzeumban. *Művészettörténeti Értesítő*, 59. 2010. 293–296.

18 Bagoly alakú palack: Jankovich Miklós 2002. (I. j.) 131–132. (75. sz.) (PANDUR Ildikó); Szarvas alakú díszedény: Uo. 132–13. (77. sz.) (PANDUR Ildikó); Teve alakú díszedény: Uo. 134–135. (79. sz.) (BÉKÉSI Éva); Medve alakú díszedény: Uo. 156. (111. sz.) (PANDUR Ildikó)

19 Uo. 200–201. (180. sz.)

20 Uo. 201–202. (182. sz.)

21 Uo. 201. (181. sz.); Diána RADVÁNYI–László RÉTI: *Ceramic Art of the Habans.* Budapest, Novella Könyvkiadó, é. n. 151. (207. tétel)

22 Jankovich Miklós 2002. (I. j.) 138. (83. sz.) (BÉKÉSI Éva)

23 Uo. 128–130. (73. sz.) (PANDUR Ildikó)

24 Uo. 143–144. (91. sz.) (PANDUR Ildikó)

2. Ún. nagyváradí misekannák, 1510-es évek
Budapest, Magyar Nemzeti Múzeum

a fiktív Báthory-eredet is tőle származott, és nem Jankovich „ötlete” volt.

Néha a magyarországi proveniencia komoly tudományos feladványt generál. Az ún. nagyváradi misekannapár Totesz Izsák, Jankovich egyik állandó „beszállítója” közvetítésével került Marosvásárhelyről a gyűjtőhöz (2. kép),²⁵ és ha ezt az adatot nem rögzítették volna legalább az átadáskor, nehezebben tudnánk a hazai ötvösművészet történetébe beilleszteni. Totesz révén igen sok ékszerhez jutott Jankovich, amelyek között olyan fő művek vannak, amilyeneket csak a fraknói Esterházy-kincstárban találunk nagyobb számban.²⁶ Ezeknek a készítési helyét olykor nem is lehet meghatározni (elég végiglapozni a katalógusokat), csak származásuk köti őket Magyarországhoz. Ami nekünk bőven elég ahhoz, hogy a saját nemzeti patrimoniumunkba jussoljuk, de belegendolni is szédítő, hogy a magyarországi művészet történetének kora újkori arany ékszerei közül milyen hányad származik Jankovich gyűjteményéből. A kézzel írott leltárkönyv proveniencia-adatai hol hihető, hol kevésbé azok, erről sokat elméltünk a 2002-es katalógusban.²⁷ Az Izabella királynéval kapcsolatba hozott tárgyak esetében például akkoriban erősen kritikusak voltunk, de ma már úgy véljük, hogy az opálos függő (nádfa) esetében a verbális tradíció hitelességét sincs okunk *kategorikusan* kizárni.²⁸ Azt hiszem – és nem csak ennek okán –, hogy a „magyar vagy egyetemes” kérdés föltevése a hazai használatú kora újkori ékszerek esetében meglehetősen felesleges.

Entz Géza 1939-ben megjelent Jankovich-cikke különösen sokat foglalkozott a gyűjtemény képeivel, a *Catalogus Imaginum* című leltárkönyv tételeivel. Pontosan érzékelte, hogy itt sem csupán a „magyar” képek foglalkoztatták a gyűjtőt, hanem érdeklődése kiterjedt az európai művészetre is. Entz Géza 1985-ben megjelent

rövid írásában visszatért a témára.²⁹ Információit több mű esetében Garas Klára pontosította 2002-ben.³⁰ Ekkor három helyről hordtuk össze a képeket egyetlen, tágas terembe: a Nemzeti Múzeumból, a Szépművészeti Múzeumból és a Magyar Nemzeti Galériából. Sem a művek kvalitása, sem összetételük nem volt méltatlan a gyűjtemény többi részéhez. A 19. század első harmadának Magyarországon relatíve jelentős festménykollekciónak számított. Középkori fatáblák éppúgy akadtak közöttük, mint 18. századi vászonképek, és néhányuk a Szépművészeti Múzeum állandó kiállításának becses darabja. Az attribúciók zöme természetesen mára megváltozott; a listákat vezető *Madonna*-képet nem Raffaello festette (most Prospero Fontana attribúcióval fut);³¹ az egykor Zsámboki János arcképeként regisztrált portré modellje ma ismeretlen, alkotóját viszont Tintoretto környezetében vagy magában a mesterben látjuk.³² Azok a portrék, amelyek jobb híján magyarok maradtak, a Történelmi Képcsarnok törzanyagához tartoznak.³³ Különös jelentőségű az a táblaképgyűjtemény, amelynek részletes leírására a nagy árvíz miatt nem került sor, s amelyet a leltárkönyv szerint részben Magyarországon vásárolt.³⁴ Ez a képeinek körülbelül a harmadát tette ki. Ebben az időszakban már bőven kezdtek elszéledni a szétbontott, szétszedett szárnyasoltárok táblái a műkereskedelemben. (Gondoljunk MS Mester selmecebányai oltárának lille-i képére.³⁵) E táblák közül azok, amelyekhez elődeink nem találtak egyetemes attribúciót, a Régi Képtár helyett a Régi Magyar

25 Uo. 164. (124. sz.) (Kiss Etele) Lásd újabban: Evelin WETTER: *Objekt, Überlieferung und Narrativ. Spätmittelalterliche Goldschmiedekunst im historischen Königreich Ungarn*. Ostfildern, Thorbecke, 2011. 235. (Nr. 2.)

26 Összességükben: *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében*. (Thesaurus Domus Esterhazyanae, I.) Szerk. SZILÁGYI András. Budapest, Iparművészeti Múzeum, 2014. 205–248. A töredékekről külön: *Mátyás király öröksége. Késő reneszánsz művészet Magyarországon (16–17. század)*. Szerk. MIKÓ ÁRPÁD–VERŐ Mária. Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 2008. I. 340–347. (SIMONVI István katalógustételei)

27 Például Biczó Piroska: A „lelet” mint gyűjteményi tárgy. Provenienciaproblémák. In: *Jankovich Miklós 2002. (I. j.)* 24–29.

28 Opálos függő, az ún. Izabella-nádfa: Uo. 179–180. (148. sz.) (Kiss Erika) Más eset a láncé, az ún. Izabella-láncé: Uo. 190–191. (163. sz.) (Kiss Erika)

29 ENTZ Géza: A Jankovich-gyűjtemény festményeiről. In: *Jankovich Miklós 1985. (I. j.)* 79–81.

30 GARAS Klára: Jegyzetek Jankovich Miklós képgyűjteményének történetéhez. In: *Jankovich Miklós 2002. (I. j.)* 16–18.

31 Uo. 69–70. (15. sz.) (TÁTRAI Vilmos)

32 Uo. 72–73. (17. sz.) (TÁTRAI Vilmos)

33 Esterházy Miklós képmása, 1645: Uo. 80–81. (24. sz.) (BASICS Beatrix); Lórántffy Zsuzsanna állítólagos képmása, 17. század: Uo. 85. (28. sz.) (BASICS Beatrix); Absolon Dániel képmása, 17. század: Uo. 85–86. (29. sz.) (BASICS Beatrix); Sigfried Kollonich képmása, 17. század (?) : Uo. 86. (30. sz.) (BASICS Beatrix); David Richter: II. Rákóczi Ferenc, illetve felesége, Sarolta Amália hesseni hercegnő képmása, 18. század eleje: Uo. 87–88. (32. sz.) (BASICS Beatrix); Koháry István képmása, 18. század első negyede: Uo. 88–89. (33. sz.) (BASICS Beatrix) stb.

34 A sokat, sokak által emlegetett szöveg magyarul és latinul: Uo. 47. (MIKÓ ÁRPÁD)

35 „Magnificat anima mea Dominum.” MS Mester Vízitáció-képe és selmecebányai főoltára. Szerk. MIKÓ ÁRPÁD–POSZLER Györgyi. Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 1997. 171–175. (III. sz.) (POSZLER Györgyi). Az, hogy a lille-i kép csakugyan a sorozat része (amint ezt Genthon István feltételezte), csak az után vált egyértelművé, hogy a festmény megérkezett Budapestre, s kicsomagoltuk. A katalógusba ez a felismerés már nem kerülhetett bele, de mára konszenzussá vált. Vö. például: *A Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményei. Kalauz*. Szerk. GOSZTONYI FERENC–VESZPRÉMI Nóra–CSEH Szilvia. Budapest, Vince Kiadó, 2007. 27. (MIKÓ ÁRPÁD)

Gyűjteménybe kerültek;³⁶ attól tartok, egyikük-másikuk örökre rébusz marad. Mindenesetre az a *Szent Pál*-tábla, amely ma Ulrich Mayer (Mair) műveként a Régi Képtár német szekcióját erősíti (kint szokott lenni az állandó kiállításon), eredetileg nem ebbe a részlegbe tartozott, és kiállítási pályafutását a 19. század végén magyar képként kezdte (3. kép).³⁷ Jankovich gyűjteményének eme részében még óriási lehetőségek rejlenek. Azok a képek is új életre kelhetnek, amelyeket a 19. század végén – a modern szemléletű múzeumokban – lesajnálta. Így találtuk meg a Szépművészeti Múzeumban 2002-ben még létezett, ún. selejtraktárában Jankovich több tábláját is, például Hunyadi Jánosnak azt a fiktív – „Oláh Bajszos formában lerajzolt, és Viaszfestékkel kőre mázolt” – portróját, amely egyébként Marczibányi Istvántól jutott hozzá,³⁸ s amelyet oly lelkesen írt le a Kazinczy Ferencnek szóló levelében 1825-ben.³⁹ Rossz helyre osztották be a Nemzeti Múzeumban, mert a Történelmi Képcsarnokban kellett volna hagyni. Éppoly kordokumentum ugyanis, mint sok más fiktív portré a 17–18. századból. Persze, ami a Nemzeti Múzeumban maradt, arról a portréfikció máig nem tudott lekopni.⁴⁰ Kerültek el innen táblaképek egyébként a 19. század végén vidéki múzeumokba is. Laurának – Petrarca múzsájának – képzeletbeli arcképe Temesvárra, a Délmagyarországi Múzeumba jutott.⁴¹ Temesvárott őrzik ma is, számontartva eredeti származását.⁴² (Jankovich vásárolt egy elefántcsont fésűt is, amelyről azt tartotta a hagyomány, hogy Lauráé volt.⁴³)

Az éremgyűjtemény az egyik leggazdagabb kollekciója volt Jankovichnak, és ez az a rész (a díszfegyverek mellett), amely érintetlenül egyben maradt mind a mai napig.⁴⁴ Gyakran említi a kutatás, hogy antik aranyait

3. **Ulrich Mair:** *Szent Pál*, 15. század utolsó harmada
Budapest, Szépművészeti Múzeum
(reprodukció: Jankovich Miklós 2002. 61.)

36 Jankovich Miklós 2002. (I. 1. j.) 50–51. (2. sz.) (POSZLER Györgyi), 52–54. (3–4. sz.) (TÖRÖK Gyöngyi); Uo. 55–61. (6–7. sz.) (POSZLER Györgyi); Uo. 65–68. (11–13. sz.) (TÖRÖK Gyöngyi); Uo. 79–80. (23. sz.) (MIKÓ Árpád)

37 Uo. 61–62. (8. sz.) (FÁBRI Eszter)

38 Uo. 100–101. (47. sz.) (RADVÁNYI Orsolya)

39 Idézi ENTZ 1937. (I. 2. j.) 82. Forrás: *Kazinczy Ferenc levelezése*, XIX. Közzéteszi VÁCSY János. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1909. 163–164. (4375. sz.) (Pest, 1824. július 24.)

40 Ilyen például a fiktív Lórántffy Zsuzsanna-portré.

41 Jankovich Miklós 2002. (I. 1. j.) 47. 2002-ben úgy tudtuk, háborús veszteség. Lásd a következő jegyzetet!

42 MARIUS CORNEA: *Pictură europeană secolele XV–XX în Muzeul de Artă Timișoara*. Timișoara, Brumar, 2005. 18–19. (10. sz.) – Az adatot Székely Sebestyénnek köszönhetem.

43 Jankovich Miklós 2002. (I. 1. j.) 205–206. (186. sz.) (VADÁSZI Erzsébet)

44 Válogatott aranyai: Uo. 306–317. (295–343. sz.) (TORBÁGYI Melinda Judit és TÓTH Csaba)

Viczay Mihállyal elcserélte magyar régiségekért. A hír ősforrása Fejér György cikke a *Tudományos Gyűjteményben*, és 1817-ben pozitív volt a csengése.⁴⁵ Ahogy emelkedett azonban a klasszikus antikvitások ázsiója, úgy romlott később Jankovich megítélése. Nos, az egyik „magyar régiség” – amit amúgy Viczay sem átalított Pray Györgytől megszerezni – a Margit-legenda volt, az a nyelvemlékünk, amelyet Ráskai Lea másolt a Nyulak szigetén 1510-ben, és Árpád-házi Szent Margit legendájának a legfontosabb szövegforrása.⁴⁶ Mellesleg eredeti, budai reneszánsz kötéstábláit is megőrizte.⁴⁷ Jankovich hatvanöt darab görög és római aranypénzt adott érte. Hasonló úton és áron került a Patrona Hungariae-násfa is a tulajdonába.⁴⁸ Maradt még neki így is elég antik és bizánci aranya,⁴⁹ a kora újkori magyar pénzeknek pedig valóságos tárházát hozta létre, köztük a talán legszebb magyar aranypénzzel, Apafi Mihály erdélyi fejedelem százdukátosával (1674).⁵⁰ 2002-ben kiállítottuk V. Ferdinánd harmincdukátos koronázási emlékérmét (Joseph Daniel Böhm műve, 1830),⁵¹ de csak nemrég derült ki róla, hogy mindössze egy darab készült aranyból, vagyis ez épp az a példány, amelyet az uralkodó a koronázás után az oltárra helyezett, szinte az ordóban rögzített, kötelező adományként (*Opferpfennig*). Miképpen szerezte meg Jankovich a pozsonyi káptalantól, nem fogjuk megtudni, de nem sokat várt vele, mert a verdefényes, gyönyörű darab az első gyűjteménnyel jutott a Nemzeti Múzeumba.⁵² Nem ez volt az egyetlen koronázási érme.⁵³

Hogy visszakanyarodjam, egyetlen pillanatra, az antik érmekhez: a kutatás egyik komoly buktatója, ha Jankovich gyűjteményeinek súlyát az antik művek gyűjtésével mérjük. Egyébként is félreértés volna, ha csupán

ezt tekintenénk a 19. századi hazai műgyűjtés zsinórmértékének. Legfeljebb lakmuspapírja lehet. Egyébként voltak Jankovichnak antik mőtárgyai, egy márványbűszk (egy 2. századi női portré) és sok gemma. Előbbi a Szépművészeti Múzeum állandó kiállításának szép darabja (Jankovich özvegye ajándékozta a Nemzeti Múzeumnak),⁵⁴ utóbbiak a második gyűjtemény árverésekor szóródtak szét, és egy részük – erre Szilágyi János György hívta fel a figyelmem – a bécsi Kunsthistorisches Museumba jutott. Jankovichot nem érdekelték különösebben a klasszikus antikvitás. A középkortól kezdve viszont minden, egészen a saját koráig. Gyűjtő volt, nem teoretikus.

Jankovich Miklós nemcsak szenvedélyes – az esztelen szűz szenvedélyes – műgyűjtő volt, hanem a reformkori literátus értelmiség tipikus képviselője is. Foglalkozott tudományos kutatással, egyik alapítója volt a *Tudományos Gyűjteménynek*, szervezkedett a Nemzeti Színház ügyében és így tovább. Tudományos érdeklődése bizonyára közrejátszott abban, hogy a Kamara levéltárának selejtezésekor iratok tömegét mentette meg a papírmalomtól, s ezek (és középkori oklevelei, ezres nagyságrendben) képezték a Múzeum levéltári gyűjteményének alapjait. Feliratokat gyűjtött, rajzokat római kori és középkori sírkövekről, mert a múltnak ez a – literátus – része is érdekelt. Ennek a tevékenységnek elengedhetetlen kelléke volt a könyvtár. Némi pátosszal szólva, a mindenkori szellemi élet színtere. Entz Géza ezt a hatalmas részt annak idején teljesen kihagyta, mert a szigorúan vett műgyűjtéstörténethez *per definitionem* nem tartozott hozzá. Az 1985-ben megjelent tanulmánykötetben Berlász Jenő 1973-ban írt cikkét közölték újra,⁵⁵ így került *pro forma* művészeti-

45 FEJÉR 1817. (ld. 6. j.) 22.

46 Jankovich Miklós 2002. (ld. 1. j.) 238–240. (224. sz.) (Ács Pál) Legújabbban: Lázs Sándor: *Apácaműveltség Magyarországon a XV–XVI. század fordulóján. Az anyanyelvű irodalom kezdetei*. Budapest, Balassi Kiadó, 2016. passim.

47 SZ. KOROKNAV ÉVA: *Magyar reneszánsz könyvkötések. Kolostori és polgári műhelyek*. (Művészettörténeti Füzetek, 6.) Budapest, Akadémiai Kiadó, 1973. 67. (87. sz.)

48 Jankovich Miklós 2002. (ld. 1. j.) 178–179. (147. sz.) (Kiss Erika)

49 2002-ben csak az aranyból válogattunk: Uo. 306–308. (295–306. sz.) (TORBÁGYI Melinda Judit)

50 B. SEV Katalin–GEDAI István: *Éremkincsek*. Budapest, Helikon Kiadó, 1972. 40. (69. sz.)

51 Jankovich Miklós 2002. (ld. 1. j.) 317. (342. sz.) (TORBÁGYI Melinda Judit)

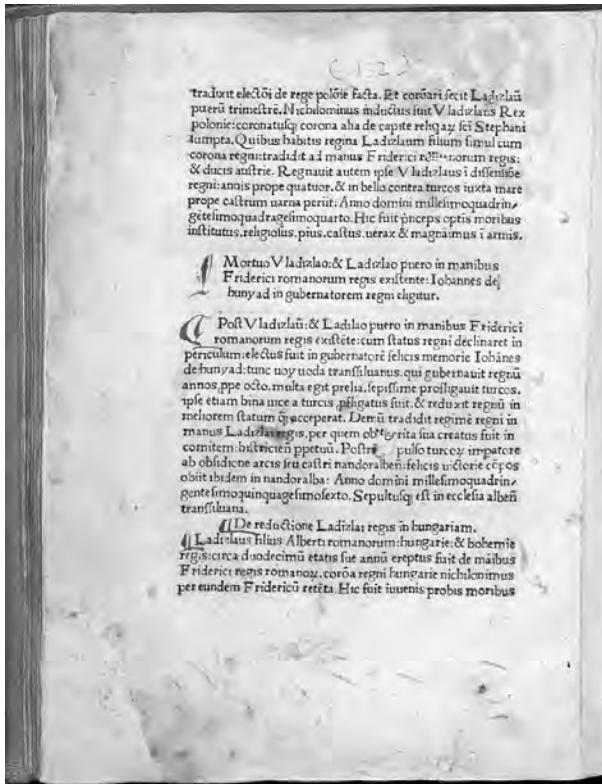
52 PÁLFFY Géza–SOLTÉSZ Ferenc Gábor–TÓTH Csaba: *Coronatus in regem Hungariae... Medallie de încoronare ale regilor Ungariei. / A magyar uralkodókoronázások érmei*. Szerk. BERTÓK Krisztina. Kolozsvár–Budapest, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei–Magyar

Nemzeti Múzeum, 2016. 193.

53 Például Jankovich Miklós 2002. (ld. 1. j.) 315. (334–335. sz.) (TORBÁGYI Melinda Judit). Lásd újabbban: SOLTÉSZ Ferenc Gábor–TÓTH Csaba–PÁLFFY Géza: *Coronatio Hungarica in nummis. A magyar uralkodók koronázási érmei és zsetonjai*. Budapest, MTA BTK Történettudományi Intézet–Magyar Nemzeti Múzeum, 2016. V. Ferdinánd felajánlási érme: 262–263 (261. sz.). Más, hasonló példák Jankovich Miklós gyűjteményéből: II. Lajos: 60–61. (9–11. sz.); III. Ferdinánd: 109. (73. sz.); I. Lipót: 130. (93. sz.); I. József: 148. (110. sz.); 167. (149. sz.); Károly: 186. (175. sz.); Erzsébet Krisztina: 205. (207. sz.); Mária Terézia: 211. (210. sz.); 212. (214. sz.); 214. (217. sz.); 217. (225. sz.); 218. (228. sz.); Mária Ludovika: 249. (254. sz.); Karolina Augustza: 254–255. (255–256. sz.)

54 Jankovich Miklós 2002. (ld. 1. j.) 101. (48. sz.); NAGY Árpád Miklós: *Classica Hungarica. A Szépművészeti Múzeum Antik gyűjteményének első évszázada (1908–2008)*. Budapest, Szépművészeti Múzeum, 2013. 21., 32. j.

55 BERLÁSZ Jenő: Jankovich Miklós pályaképe és könyvtári gyűjteményei. In: *Jankovich Miklós 1985. (ld. 7. j.)* 23–78. (A tanulmány eredetileg az OSZK Évkönyvében jelent meg, 1973-ban.)

4. *Chronica Hungarorum*, 1473
kolofón: Andreas Hess, Buda, 1473. pünkösöd előestéje (június 5.), Budapest, Egyetemi Könyvtár

történeti összefüggésbe Jankovich könyvgyűjteménye, amelyek csupán a nyomtatott anyaga az átadásakor – az egylevelés nyomtatványokat is tekintetbe véve – 62 000 egyedséget számlált.

Ez a hatalmas szám Berlász következtetése. Ő tárta föl és írta meg részletesen a gyűjtemény történetét, de nem tudott elmélyülni a tartalmában. Jankovich gyűjtési stratégiáját látva feltűnik, hogy nem egy 19. század végi értelemben vett *Bibliotheca Hungarica* összeállítása válik: számára nem létezett külön Magyarország, hanem az ország a nagyobb szomszédságával együtt; a régi magyar művelődés az ország határain belül sem önmagában, hanem teljes környezetével együtt. Miért lett volna másképp a többi gyűjteménnyel?

56 Jankovich Miklós 2002. (ld. 1. j.) 263–264. (243. sz.) (Mikó Árpád)

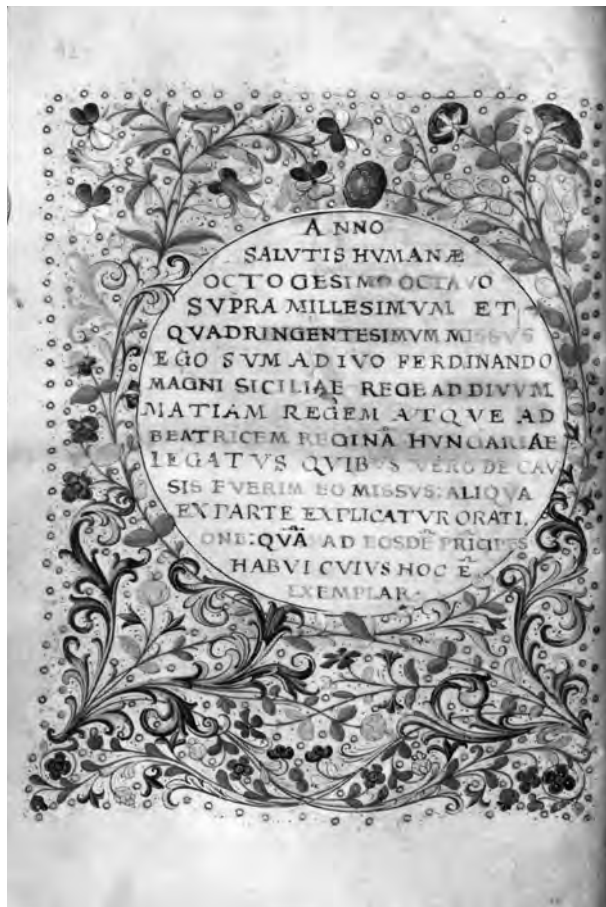
57 FARKAS Gábor Farkas–Mikó Árpád: Régi kövek, régi könyvek. A Budai Krónika Jankovich-példánya és az Egyetemi Könyvtár régi kőgyűjteménye. *Művészettörténeti Értesítő*, 62. 2013. 1–16.

58 Jankovich Miklós 2002. (ld. 1. j.) 223. (206. sz.) (Mikó Árpád); újabban:

Jankovich egyik legnagyobb korai tróféája is könyv volt, Hess András 1473-ban nyomtatott *Budai krónikája*, az első Magyarországon nyomtatott könyv (4. kép).⁵⁶ 1791-ben kezdte el „üldözni” és 1796-ban szerezte meg, huszonnégy éves korában. Széchényi Ferenc könyvtárában nem volt belőle példány. 2002-ben ezt is kiállítottuk, de akkor még nem lehetett pontosan tudni, miként került át az Egyetemi Könyvtárba. Nemrég derítettük ki, hogy Mátyás király budai palotájának ott őrzött vörösmárvány faragványaiért adta cserébe a Nemzeti Múzeum 1874-ben.⁵⁷ Jankovichnak corvinái is voltak – ebben is lekörözte Széchényit, akinek egy sem jutott –; már 1817-ben tulajdonában volt a Curtius Rufus-corvina,⁵⁸ és később megszerezte – nem tudni, mikor és hogyan – az Illésházy-könyvtárból a Ransanus-kódexet.⁵⁹ (5. kép)

Mikó Árpád: Egy archeológus a művészettörténetben, I. In: *Archaeologia és műtörténet* 2015. (ld. 4. j.) 174–175.

59 Jankovich Miklós 2002. (ld. 1. j.) 224–226. (208. sz.) (Mikó Árpád) Újabbban: ZSÚRÁN Edina: Egy archeológus a művészettörténetben, II. In: *Archaeologia és műtörténet* 2015. (ld. 4. j.) 198.

5. **Pietro Ransano:** *A magyarok történetének rövid foglalata*, 1489–1490 (Petrus Ransanus: *Epithoma rerum Hungararum*), Budapest, Országos Széchényi Könyvtár

Az Országos Széchényi Könyvtár 12. századi görög *Tetraeu angelionját* is Mátyás király könyvtárából származónak tudta a gyűjtő,⁶⁰ méghozzá úgy, hogy 1686-ban találták volna Budán, s innét került a Carpzow-gyűjteménybe, amelynek árverésén 1804-ben megvette – ugyanakkor, amikor Luther saját kezűleg írt végrendeletét is. A pergamenre nyomott Thuróczy-krónikájáról viszont Borsa Gedeon mutatta ki, hogy a Corvinához tartozott.⁶¹ Kódexei között a latin nyelvű volt a legtöbb,⁶² de a szintén nagyszámú német⁶³ mellett holland, görög és héber nyelvű középkori kéziratai is voltak. Még nagyobb szá-

mú újkori kézirat csatlakozott ezekhez, köztük arab,⁶⁴ török⁶⁵ és örmény nyelvű munkák is. 1807-ben vásárolta meg Ribay György evangélikus lelkész hagyatékát, ezt a szláv nyelvű kéziratokból és régi nyomtatványokból álló, különösen jelentős gyűjteményt.⁶⁶

A nem magyar nyelvű kéziratok között olykor akadnak hungaricumok, olykor nem. Az Országos Széchényi Könyvtár legszebb héber kódexe, a pazarul illuminált *Mordecháj könyve* a híres pozsonyi rabbi, Mose Szofér, a *Hatam Szofér* tulajdonában volt,⁶⁷ a másik szintén illusztrált kódexnek – *Mózes öt könyve a Targúm Onkelossal* – nincs

60 Jankovich Miklós 2002. (I. 1. j.) 248–249. (233. sz.) (Mikó Árpád)

61 Uo. 269–271. (250. sz.) (W. SALGÓ Ágnes)

62 Uo. 217–228. (200–212. sz.) (MADAS Edit, SARBAK Gábor, MIKÓ Árpád)

63 Uo. 235–237. (220–222. sz.) (VIZKELETY András)

64 Uo. 260–262. (239–241. sz.) (ORMOS István)

65 Uo. 259, 262 (238., 242. sz.) (DÁVID Géza)

66 Például egy egyházi szláv fordítású, díszes Evangéliumos könyv: Uo. 249–251. (234. sz.) (LILIYA BEREZSNAJA)

67 Uo. 255–259. (237. sz.) (ORMOS István). A Hatam Szoférra legújabban: KOMORÓCZY Géza: *A zsidók története Magyarországon*. I–II. Pozsony, Kalligram Kiadó, 2012. I. 991–998, a kódex: 993.

magyar vonatkozása.⁶⁸ Nem tudni, honnét került hozzá az egyetlen Magyarországon őrzött hódoltsági defter, a nógrádi szandzsák összeírása, mert a kézirat Isztambulból jutott vissza Európába.⁶⁹ Került hozzá török kézirat a budavári nagymecset, vagyis a török kori Mátyás-templom könyvtárából,⁷⁰ de volt Korán-kézirata possessor-bejegyzés nélkül is.⁷¹ Hosszasan lehetne sorolni a raritásokat, amelyeknek semmi közük nem volt Magyarországhoz. Német kéziratok egy részét 1895-ben a Széchényi Könyvtár ezért adta át könnyű szívvel a Hunyadi-levéltárért cserébe. Ezek mai hollétét külön ki kellett deríteni.⁷²

Természetesen igyekezett minél több magyar nyelvemléket megszerezni, ilyen volt a Ráskai Lea által másolt Krisztina-legenda⁷³ és a Horvát-kódex,⁷⁴ de főképp a Margit-legenda, a nagybecsű szöveg legfontosabb kézírata, amelyet már említettem.⁷⁵ Hozzá jutott a Jordánszky-kódex elejéről levált töredék is.⁷⁶ Hazai vonatkozású kéziratok közül egyetlen csoportot emelek még ki: módszeresen gyűjtötte a magyarországi reformáció különféle ágazatainak teológiai irodalmát, kéziratokat, nyomtatványokat, amelyek közül olyan unikális, Szentháromság-tagadó forrás is akad, amelyet a kutatás csak mostanában dolgozott fel teljes mélységében.⁷⁷ A katolikus Jankovich toleráns volt; így adományozhatta Luther eredeti, saját kezűleg írt végrendeletét és több magyarországi vonatkozású iratot (pl. Melanchthon leveleit) a pesti evangélikusoknak.⁷⁸ A pesti református gyülekezet két 17. századi fedeles ezüstserleget kapott tőle,⁷⁹ a kecskeméti reformátusok pedig Sylvester János Újtestamentumának eredeti, Sárvárrott 1543-ban nyomtatott példányát.⁸⁰ Ma is őrzik. A rácalmási ró-

mai katolikus plébániatemplomnak középkori kelyhet adományozott.⁸¹ Rácalmáson volt a család kúriája.⁸²

Az általa létrehozott mű egésze sokkal, de sokkal gazdagabb és bővebb, mint amit korábbi elemzői, méltatói alkottak róla. Gondolnunk kell arra, hogy hosszú élete során ő is változott. Az 1790-es években kezdett gyűjteni, és az másféle világ volt (Cornides Dániel, Pray György, Kovachich Márton György világa), mint ami negyven évvel később körülvette. És gondolnunk kell arra is, hogy az ő reformkori magyarság- és hazafogalma nem lehet azonos azzal, amit ezek a szavak jelentettek az 1930-as évek végén, vagy amit jelentenek ma. Fel sem tudjuk fogni, hogy a *magyar* kultúra mennyivel volna szegényebb, ha Jankovich az *egyetemes* kultúra emlékeit nem gyűjtötte volna, ha az egyetemes kultúra emlékeit nem állítja a nemzet szolgálatába.⁸³

Amikor 2002-ben megrendeztük a Jankovich-kiállítást a Magyar Nemzeti Galériában, e tanulságok zöme látható volt a kiállításon is, és olvasható a katalógusban is. Nem állíthatnám, tizenöt évvel később, hogy a művészettörténet-írás jelentősen megenyhült volna Jankovich irányában, hogy ez a színes, emberi – olykor esendően emberi – Jankovich-kép ott lenne a szakmai köztudatban. A *művelt* nagyközönségre nem is merek hivatkozni, hol vagyunk már ezektől az avult ideáktól! Kiss Erika – a Nemzeti Múzeum több évtizedes késlekedését pótolva – elkezdte kiadni a leltárkönyvek eredeti szövegét, gondosan jegyzetelve és kommentálva.⁸⁴ Az Iparművészeti Múzeum gyűjteménytörténeti kiadványaiban Jankovich Miklós alakja is méltó helyre került.⁸⁵ Azonosítottuk újabb műtárgyait.⁸⁶ Maradt

68 Jankovich Miklós 2002. (I. j.) 253–255. (236. sz.) (ORMOS István)

69 Uo. 259–260. (238. sz.) (DÁVID Géza)

70 Uo. 260–261. (240. sz.) (ORMOS István); *Mátyás-templom. A budavári Nagyboldogasszony-templom évszázadai* (1246–2013). Szerk. FARBAKY Péter–FARBAKYNÉ DEKLAVA Lilla–MÁTÉFFY Balázs–RÓKA Enikő–VÉGH András. Budapest, Budapesti Történeti Múzeum–Budapest-vári Nagyboldogasszony Főplébánia, 2015. 144–145. (4.2. sz.) (ORMOS István)

71 Jankovich Miklós 2002. (I. j.) 261–262. (241. sz.) (ORMOS István)

72 Vö. Balázs NEMES: Die mittelalterlichen Handschriften des Miklós Jankovich im Spiegel zeitgenössischer Kataloge, I. *Magyar Könyvszemle*, 118. 2002. 387–410, különösen 392–394.

73 Jankovich Miklós 2002. (I. j.) 237–238. (223. sz.) (ÁCS Pál)

74 Uo. 241–242. (226. sz.) (ÁCS Pál)

75 Lásd a 46. jegyzetet.

76 Jankovich Miklós 2002. (I. j.) 240–241. (225. sz.) (ÁCS Pál); „Látjátok feleim...” *Magyar nyelvemlékek a kezdetektől a 16. század elejéig*. Szerk. MADAS Edit. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 2009. 266–267. (26. sz.) (KERTÉSZ Balázs)

77 Jankovich Miklós 2002. (I. j.) 284–285. (265. sz.) (BALÁZS Mihály);

Uo. 293–295. (272–274. sz.) (BALÁZS Mihály)

78 BÖRÖCZ Enikő: Jankovich Miklós és az Evangélikus Országos Levéltár. In: *Jankovich Miklós 2002. (I. j.)* 30–31. A Luther-végrendelet: Uo. 295. (275. sz.) (BÖRÖCZ Enikő–CZENTHE Miklós), a bártfai tanácsnak írt Melanchthon-levél: Uo. 277–278. (276. sz.) (BÖRÖCZ Enikő–CZENTHE Miklós)

79 2002-ben kiállítottuk a két adományt, de sajnos katalóguson kívül. Mindkét darabot a kecskeméti Ráday Múzeumban őrzik, a Kálvintéri gyülekezet letétjeként.

80 Jankovich Miklós 2002. (I. j.) 277–279. (257. sz.) (ÁCS Pál)

81 Uo. 163. (123. sz.) (SZILÁRDFY Zoltán)

82 VIRÁG Zolt: *Magyar kastélylexikon*, III. *Fejér megye kastélyai és kúriái*. Budapest, Fo-Rom Invest Kft., 2005. 146–147.

83 Lásd erről MAROSI Ernő: Az elefántcsont torony. Egyetemes művészet a nemzet szolgálatában. In: *Jankovich Miklós 2002. (I. j.)* 13–15.

84 Kiss Erika: Jankovich Miklós gyűjteményeinek leltárkönyvei a Magyar Nemzeti Múzeumban, I. Kora újkori ezüstművek. In: *Folia Historica*, XXVII. Budapest, Magyar Nemzeti Múzeum, 2011. 1–38.

85 HORVÁTH 2006. (I. j.) 24–25, 71–74.

86 Például egy hímezett játéktáblát (az Iparművészeti Múzeumban),

azonban probléma, kérdés, feladat épp elég. Túlméretezett együttes volt ez kezdettől fogva a hazai tudomány számára; utoljára talán csak maga a gyűjtő volt képes átlátni, egységben látni az egészet.

Nem arról van szó, hogy „rehabilitálni” kellene Jankovichot, ezt ma már szégyen volna felvetni is, hanem arról, hogy föl tudunk-e tenni értelmes kérdéseket az egyes műtárgyaival (úgy, hogy tudjuk, az övé volt), vagy – ami sokkal nehezebb – a gyűjteményeinek egészével kapcsolatban. Magunkra tudunk-e ismerni a segítségével – ahogy szerintem nekünk,⁸⁷ a jubileumi kiállítás alkotóinak 2002-ben maradéktalanul sikerült –; tudunk-e ma bármit kezdeni egy olyan hatalmas, kulturálisan

sokszínű, magyar, de nem kirekesztő, toleranciát tükröző mű- és könyvgyűjteménnyel, amely nem szóródott szét szerte a világban, hanem zömében ma is itt van a szemünk előtt, Budapesten.

Mikó Árpád
művészettörténész
MTA BTK Művészettörténeti Intézet
miko.arpad@btk.mta.hu

amelynek provenienciáját 2000-ben még nem tudtuk: *Történelem – képz. Szemelvények múlt és művészet kapcsolatából Magyarországon*. Szerk. Mikó Árpád–Sinkó Katalin. Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 2000. 441–443. (VII-15. sz.) (MAROS Donka); BUBRVÁK Orsolya azonosította a Jankovich-kiállításról írott recenziójában: *Ars Hungarica*, 32. 2004. 141–142.

- 87 A katalógus címnegyede hosszasan sorolja azoknak a neveit, akik az anyag válogatásában vagy a katalógus tanulmányainak, tételeinek írásában részt vettek. Szeretnék néhányukról – sajnos nincsenek már mind közöttünk – megemlékezni most, tizenöt év elteltével is. A Nemzeti Galéria Régi Magyar Osztálya munkatársain (Boda Zsuzsanna, Buzási Enikő, Endrődi Gábor, Jávor Anna, Poszler Györgyi, Török Gyöngyi) kívül különösen sokat segített a Nemzeti Múzeumban Gerelyes Ibolya és Kiss Erika, valamint Basics Beatrix (Történelmi Képcsarnok), Kovács S. Tibor (Fegyvertár) és Torbágyi Melinda (Éremtár), az Iparművészetiben Horváth Hilda (Kisgyűjtemények) és Pandur Ildikó (Ötvösgyűjtemény). A Szépművészeti Múzeumban a Régi Képtár azonnal egy emberként állt a kiállítás mellé (Ember

Ildikó, valamint Cifka Brigitta, Dobos Zsuzsa, Fábry Eszter, Gosztola Annamária, Nyerges Éva, Radványi Orsolya, Szigethi Ágnes, Tátrai Vilmos, Urbach Zsuzsa), akárcsak a Régi Szobor (Eisler János, Verő Mária). Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában Karsay Orsolya adott meg minden támogatást, a Régi Nyomatványok Tárában pedig W. Salgó Ágnes. A Zeneműtár publikálatlan színiplakát-kolligátumát Belitschka-Scholtz Hedvig bírta a gondjainkra. Az Országos Levéltárban Érszegi Géza baráti segítsége nélkül nem boldogultunk volna. Az Evangélikus Országos Levéltárban Böröcz Enikő, a kecskeméti Ráday Múzeumban Fogarasi Zsuzsa sietett a segítségünkre; Szilárdy Zoltán nélkül soha nem szereztünk volna tudomást a rácalmási kehelyről. Az, hogy a katalógus szerzőgárdája ennyire interdiszciplináris lett, nem kis részben Ács Pálnak és Székely Júliának köszönhető; a több mint négyszáz lapos kötet remek tipográfija Lengyel János munkája volt. A kiállítás szép installációját a felejtetetlen múzeumi szakember, Héjjas Pál tervezte. A kiállítás – és katalógusa – a magyar múzeumügy kegyelmi időszakában született.

Miklós Jankovich (1772–1846) und seine Sammlungen

Variationen über ein großes Thema

Die Jubiläumsausstellung, die 2002 aus dem Anlass des 200. Jahrestags der Gründung von ungarischen öffentlichen Sammlungen in der Ungarischen Nationalgalerie veranstaltet wurde, präsentierte die Kollektionen des ungarischen Kunstsammlers Miklós Jankovich. Neben dem Grafen Franz Széchényi kann Jankovich als zweiter Begründer der Ungarischen Nationalbibliothek und des Nationalmuseums betrachtet werden. Zwar erschien weder über den berühmten Kunstsammler, noch über seine im Jahre 1836 vom Staat gekaufte Sammlung eine Monographie, doch können einige bedeutende Arbeiten erwähnt werden: vor allem eine 1939 herausgegebene Abhandlung von Géza Entz und eine von Hedvig Belitschka-Scholtz zusammengestellte Aufsatzsammlung aus dem Jahr 1985. Jankovichs riesige, mehr als 60000 Bände beinhaltende Bibliothek wurde vom ungarischen Historiker-Bibliothekar Jenő Berlász rezensiert. Die Kunstwerke – Gemälde, Skulpturen, Goldschmiedeobjekte – sowie die Bücher der Bibliothek sind zurzeit – infolge mehrfacher Reorganisation der öffentlichen Sammlungen – sporadisch, in unterschiedlichen Museen und Bibliotheken aufzufinden. Da die ursprüngliche Provenienz der Gegenstände meistens in Vergessenheit geraten war, waren die Organisatoren der Jubiläumsausstellung genötigt, auch die wichtigsten Kunstwerke der ehemaligen Sammlung Jankovich neu zu entdecken. In der Ausstellung wurden nicht nur die berühmtesten Kunstwerke, sondern auch Handschriften, Inkunabeln und weitere Raritäten der alten Bibliothek vorge-

stellt. Dank dieser komplexen Herangehensweise ist es gelungen, das geistige Porträt des Kunstsammlers umzuzeichnen: Es stellte sich heraus, dass seine Kollektionen nicht aus dem Blickwinkel des ungarischen Nationalismus des 20. Jahrhunderts, sondern aus der Perspektive der liberalen Aufklärung zu bewerten sind. Jankovich hat nicht nur die Reliquien der ungarischen Geschichte, sondern auch die Reminiszenzen der europäischen Kultur in seine Sammlungen integriert – mit den letzteren beabsichtigte er den Horizont der ungarischen Kunstsammler zu erweitern. In den seit der Jubiläumsausstellung vergangenen fünfzehn Jahren haben Jankovich und seine Sammlungen in der ungarischen Kunstgeschichte ihre würdige Position erlangt. Das Ungarische Nationalmuseum begann die Inventarbücher mit textkritischem Apparat herauszugeben. Es ist auch gelungen, weitere Kunstwerke, die einst in Jankovichs Sammlungen zu finden waren, zu identifizieren. Einige Probleme, Fragen und Aufgaben sind jedoch übriggeblieben.

Árpád Mikó

Kunsthistoriker

*Ungarische Akademie der Wissenschaften, Forschungszentrum für Humanwissenschaften, Kunsthistorisches Institut
miko.arpad@btk.mta.hu*

TÁRGYSZAVAK

Jankovich Miklós, műgyűjtés, 19. század, Magyar Nemzeti Múzeum, Iparművészeti Múzeum, Országos Széchényi Könyvtár, Szépművészeti Múzeum, Magyar Nemzeti Galéria

SCHLAGWÖRTER

Miklós Jankovich, Kunstsammeln, 19. Jahrhundert, Ungarisches Nationalmuseum, Museum für Angewandte Kunst, Széchényi Nationalbibliothek, Museum der Schönen Künste, Ungarische Nationalgalerie

